

GENEL AĞIN BÜYÜK ANSİKLOPEDİ PROJESİ: TÜRK EDEBİYATI İSİMLER SÖZLÜĞÜ (Başlangıçtan Günümüze)

Dr. Emine ÇAKIR*
Hilal ERDOĞAN AKSU**

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'nin desteklediği "Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Başlangıçtan Günümüze)" adlı Proje, Prof. Dr. Mustafa İsen'in yürütücülüğünde 2013-2015 ve 2017-2019 yılları arasında *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Başlangıçtan 20. Yüzyıla)* ve *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü II (20. Yüzyıldan Günümüze 1860-1985)* adlarıyla iki aşamalı olarak gerçekleştirilmiştir.

Projenin amacı, resmi web sitesinde (<http://www.turkedebiyatiisimlersozlugu.com/>); "Dünyanın önemli bilim insanlarının, liderlerin, insanlık tarihine ışık tutan şair ve yazarların biyografileri,-kendi kendisiyle karşılaştırma ve örneklendirme bakımından- yeni nesillerin rehberi durumundadır. Bu bakımdan Türkiye'deki gençleri de kendi değerleriyle karşılaştırmak gerekmektedir. Türk edebiyatının tarih içerisindeki değerlerini, Türkiye'de eğitim gören gençlerle karşılaştırmak amacıyla olan bu projede, Türk edebiyatının geçmişten geleceğe şair ve yazarlarının biyogra-

fileri yer alacaktır. Bu Proje, zengin biyografi geleneğini açığa çıkarmaktadır. Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi, Türkçenin başlangıçtan yeni bir edebiyat geleneğinin doğduğu 20. yüzyıla kadarki divan, âşık ve tekke edebiyatına ait şair ve yazarların bütününü kapsayacak, bilimsel verilere dayalı bir biyografi sözlüğünü hazırlamayı, titiz bir inceleme ve editörlük aşamasından sonra da Genel Ağ ortamında dünyanın hizmetine sunmayı amaçlamaktadır. Türk edebiyatının "wikipedia"sı olması hedeflenen Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü projesi, 1 Şubat 2013 tarihinde başlamış olup, iki yıl içinde tamamlanması amaçlanmaktadır. Proje'nin ikinci aşamasında ise Tanzimat sonrası modern Türk edebiyatı ve 20. yüzyıl halk edebiyatının ele alınması planlanmaktadır. Proje ile daha önce Halûk İpekten vd. tarafından hazırlanan Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Ankara 1998) adlı çalışmada tespit edilen 3180 ismin, tekke ve âşık edebiyatı ile yaklaşık 9000 civarında şair ve yazar sayısına ulaşacağı öngörülmektedir. Proje tezkirelerde gündeme gelmemiş; ama eserleriyle edebiyat dünyasında var olmuş isimlerin kütüphanelerin tozlu sayfalarında kalmaktan kurtarılması, Türk edebiyatıyla ilgili değerlendirme süzgecinden geçmiş, doğru, güvenilir, bilimsel bilginin yararlanıcılara Genel Ağ ortamında etkin bir

* Ordu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, eminecakir.thb@gmail.com

** Sakarya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, herdogan@sakarya.edu.tr

şekilde ulaştırılmasını amaçlamaktadır”, şeklinde ortaya konulmuştur.

Proje kısa adıyla TEİS 1 (2013-2015) ve TEİS 2 (2017-2019) olarak iki kademe tamamlanmıştır. 1 Şubat 2013 tarihinde “Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü” adı altında açılışı yapılan Proje, başlangıcından ölüm tarihi 1920’ye kadar olan âşık, mutasavvıf ve divan şairleri ile sınırlandırılmıştır. Maddelerin yaşadığı yüzyıllar düşünülerek proje editörlüğü iki koldan yürütülmüş, bu kapsamda Türk Halk Edebiyatı/ Türk Halk Bilimi ve Divan Edebiyatı alanındaki uzmanlar birlikte çalışmıştır.

Projenin ikinci aşaması ise 2017-2019 yılları arasında “Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü 2” adı altında ansiklopedi maddeleri “ölüm tarihi 1860 ile doğum tarihi 1985” ile sınırlandırılmıştır. Projenin bu ikinci aşamasında da editörlük süreci iki ayrı koldan yürütülmüştür. TEİS 2’de ansiklopedik maddenin yaşadığı yüzyıl düşünülerek Türk Halk Edebiyatı/ Türk Halk Bilimi ve Yeni Türk Edebiyatı alanındaki uzmanlar birlikte çalışmıştır. TEİS 1’de ansiklopedik maddelerin “hayatı, eserleri-edebi kişiliği ve eserlerinden örnekler” verilirken, TEİS 2’de telif gerekçesiyle “hayatı ve eserleri-edebî kişiliğinden” bahsedilmiş, eserlerinden örnekler verilmemiştir.

TEİS 1’in yürütücülüğünü Prof. Dr. Mustafa İsen (Başkan), Prof. Dr. Filiz Kılıç, Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak, Prof. Dr. M. Öcal Oğuz ve Prof. Dr. Mehmet Arslan yapmıştır.

Editörler grubu ise şu isimlerden oluşmaktadır:

Divan Edebiyatı

Başlangıç-15. Yüzyıl: Prof. Dr. Fatma Sabiha Kutlar Oğuz - Yrd. Doç. Dr. Sibel Üst - Yrd. Doç. Dr. Mehmet Gürbüz

16. Yüzyıl: Prof. Dr. Mustafa İsen - Prof. Dr. Filiz Kılıç - Doç. Dr. Tuncay Bülbül - Doç. Dr. Tuba Durmuş

17. Yüzyıl: Prof. Dr. İsmail Hakkı Aksoyak - Prof. Dr. Atabey Kılıç - Doç. Dr. Ayşe Yıldız

18. Yüzyıl: Prof. Dr. Osman Hora - Prof. Dr. M. Fatih Köksal

19. Yüzyıl: Prof. Dr. Mehmet Arslan - Doç. Dr. Mehtap Erdoğan

Âşık ve Tekke Edebiyatı

16. Yüzyıl: Prof. Dr. M. Öcal Oğuz - Dr. Tuba Saltık Özkan

17. Yüzyıl: Prof. Dr. Metin Ekici - Dr. Selcan Gürçayır Teke

18. Yüzyıl: Prof. Dr. Ali Berat Alptekin - Hilal Erdoğan

19. Yüzyıl: Prof. Dr. Ali Yakıcı - Emine Çakır

Projenin teknik destek grubunda ise şu isimler yer almıştır: Yazışma: Emine Sıdıka Toptaş; Bilgi İşlem: Kürşat Ersolak; Yazılım: Hidayet Tütüncü; Tasarım: Şevket Çalışkan; Mali İşler: Hüseyin Kocakale.

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (Başlangıçtan 20. Yüzyıla) Projesi pek çok akademisyenin değerli katılımlarıyla 31 Mart 2015 tarihinde tamamlanmıştır. Halk edebiyatı ve Divan edebiyatı alanından toplam 590 yazar, projeye destek vermiştir.

Projenin bu ilk adımında halk edebiyatı alanında 1927, divan edebiyatı alanında ise 5053, toplam 6980 maddede sisteme yüklenmiş ve elektronik bağlamda <http://www.turkedebiyati-isimlersozlugu.com/> web uzantısında okurların hizmetine sunulmuştur. Söz konusu proje ile Türk edebiyatının başlangıcından 20. yüzyıla kadarki âşık, tekke ve divan şairi külliyatına ait yaklaşık 7000 isim genel ağ ortamında okuyucusuyla buluşmuştur.

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi tamamlandığı günden bugüne gerek akademik ortamda gerekse

basında birçok tanıtım, haber ve köşe yazısı yazılmıştır. Doğan Hızlan da projeyi köşesine taşıyan isimlerdendir. Projeye ilgili bir diğer gelişme ise Millî Eğitim Bakanlığının elektronik eğitim portalı olan EBA (Eğitim Bilişim Ağı) ile ilgilidir. Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü ile Ahmet Yesevi Üniversitesi arasında 11 Aralık 2015 Cuma günü ‘İşbirliği Protokolü’ imzalanmıştır. Protokolle “Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü” Eğitim Bilişim Ağı’nda yayınlanma kararı alınmıştır.

Projenin devamı niteliğinde olan *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü II* (20. Yüzyıldan Günümüze) Projesi ise 1 Mart 2017 tarihinde başlamıştır. Bu projenin yürütücülüğü ise Prof. Dr. Mustafa İsen başkanlığında Prof. Dr. M. Öcal Oğuz, Prof. Dr. Yakup Çelik, Prof. Dr. Fazıl Gökçek, Prof. Dr. Gonca Gökalp Alpaslan ve Prof. Dr. Mustafa Kurt’tan oluşan bir ekip tarafından yapılmıştır.

Projenin danışmanlığını ise Prof. Dr. Osman Horata ve Doç. Dr. Tuba Durmuş yapmıştır.

Proje alan editörlükleri ve ilgili editörleri ise şu şekildedir:

Üst Editörlüğünü Prof. Dr. M. Öcal Oğuz’un yaptığı Âşık ve Tekke Edebiyatı Alan Editörlüğü, Prof. Dr. Ali Berat Alptekin, Prof. Dr. Ali Duyamaz, Prof. Dr. Ali Yakıcı, Prof. Dr. Abdülkadir Emeksiz, Prof. Dr. Dilaver Düzgün, Prof. Dr. Esmâ Şimşek, Prof. Dr. Fatma Ahsen Turan, Prof. Dr. Hamiye Duran, Prof. Dr. Metin Ekici, Doç. Dr. Evrim Ölçer Özünel, Emekli Dr. Öğr. Üyesi Doğan Kaya, Dr. Emine Çakır, Arş. Gör. Ahmet Erman Aral, Arş. Gör. Gözde Tekin ve Arş. Gör. Hilal Erdoğan Aksu’dan oluşmaktadır.

Üst Editörlüğünü Prof. Dr. Yakup Çelik’in yaptığı Yeni Türk Edebiyatı Alanı Alt Editörlükleri ve ilgili alan

editörleri ise şöyledir:

1800-1900: Prof. Dr. Fazıl Gökçek, Doç. Dr. Şerife Çağın, Dr. Öğr. Üyesi Emine Tuğcu, Dr. Öğr. Üyesi Halef Nas, Dr. Öğr. Üyesi Özlem Nemutlu

1901-1930: Prof. Dr. Yakup Çelik, Prof. Dr. Nihayet Arslan, Dr. Öğr. Üyesi Çilem Tercüman, Arş. Gör. Esengül Sağlam Can

1931-1960: Prof. Dr. Yakup Çelik, Prof. Dr. Salim Çonoğlu, Prof. Dr. Gonca Gökalp Alpaslan, Doç. Dr. Soner Akpınar, Dr. Nurtaç Ergün Atbaşı, Dr. Koray Üstün

1961-1985: Prof. Dr. Baki Asiltürk, Doç. Dr. Mustafa Kurt, Dr. Öğr. Üyesi Bahanur Garan Gökşen, Dr. Öğr. Üyesi Beyhan Uygun Aytemiz, Dr. Dinçer Apaydın

Polisiye-Bilim Kurgu: Doç. Dr. Seval Şahin Gümüş, Dr. Öğr. Üyesi Didem Armalı Büyükarman, Dr. Banu Öztürk

Çocuk Edebiyatı: Dr. Öğr. Üyesi Tacettin Şimşek, Arş. Gör. Saadet Çetin

Balkan Yazar ve Şairleri Alan Editörlüğü: Prof. Dr. Mustafa İsen, Doç. Dr. Tuba İşinsu İsen Durmuş

Türk Dünyası (Balkan Ülkeleri Dışında) Alan Editörlüğü: Prof. Dr. Orhan Söylemez, Dr. Öğr. Üyesi Saadet Azap.

Bu projenin teknik destek grubu ise şu isimlerden oluşmuştur: Yazışma: Emine Sıdka Toptaş; Yazılım: Hidayet Tütüncü ve Şevket Çalışkan; Mali İşler: Hüseyin Kocakale.

İlk projenin devamı olarak düşünülen projede âşık ve tekke şairleri için kapsamı 1920 sonrası ölümlüler ve 1985’e kadar doğumlular oluştururken; yeni edebiyat şair ve yazarları için kapsam ölümü 1860’tan başlayarak 1985 doğumlulara kadar sınırlandırılmıştır. Sadece Türkiye sahası ile sınırlı olmayan proje, Balkan coğ-

rafyasında, Kıbrıs ve Azerbaycan'da Türkçe yazan, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde "gurbetçi" tanımıyla bulunan ve Cengiz Aytmatov gibi eserleriyle ülkemizde çok tanınanların biyografilerine de yer vermiştir.

TEİS 2, yaklaşık 7500 âşık ve tekke şairleri ile yeni edebiyat şair ve yazarlarını kapsamayı hedeflemektedir. Maddelerin siparişi, ataması ve yazımı işlemleri sistem üzerinden açılan üyelik hesapları üzerinden yapılmıştır. Yazarlar genel ağ ortamında oluşturdukları üyelik hesapları üzerinden genel listeye ulaşıp, yazmak istedikleri maddeleri talep etmişlerdir. Ayrıca listede bulunmayan ve proje kapsamında değerlendirilebileceğini düşündükleri yeni isimleri proje editörlerine sistem üzerinden önerebilmişlerdir. Madde talep, yazım, düzeltme, düzenleme ve onay sürecinin sistem üzerinden yürütüldüğü projede yazımı tamamlanmış ve editörden onay almış maddeler projenin genel ağ ortamında yayımlanmaktadır.

Okuyucular, hazırlanan veri tabanında, edebiyatçıların isimlerine (madde başlıklarına), alanlarına, yettiikleri sahalara, yaşadıkları yüzyıllara, doğum tarihlerine, doğum yerlerine, ölüm tarihlerine, mesleklerine, eserlerine göre arama yapabilmektedir. Projede, şair ve yazarların biyografilerinin yanında ele alınan isme ait bestelenmiş veya seslendirilmiş şiirlerinden örneklere, şair ve yazarların resim ve minyatürlerine de yer verilmesi planlanmaktadır.

Proje kapsamında biyografisi yazılan maddeler hakkında yeni gelişmeler oldukça, sistemin güncelleme yapmaya izin vermesi Türk Edebiyatının Wikipediası olarak görülen projenin en önemli özelliklerinden biridir. Bu yönüyle projeye sürekli yeni bilgilerin eklenmesi, eski ve eksik

bilgilerin düzenlenmesi söz konusudur. Ayrıca mükerrer olarak sisteme yüklendiği tespit edilen maddeler de süreçte tespit edilerek düzenlemeye gidilebilmektedir.

Türkiye'den ve yurt dışından yaklaşık 1000 akademisyenin madde yazarlığı yaptığı TEİS 2'de, Âşık ve Tekke Edebiyatı alanından yaklaşık 3000, Yeni Türk Edebiyatı alanından yaklaşık 4400, toplamda yaklaşık 7400 madde proje bitimi itibarıyla dijital ortamda paylaşılacaktır.

Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü II Projesine şuan <http://teis.yesevi.edu.tr/> adresinden ulaşılmaktadır. Proje tamamlandıktan sonra Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi I ile birleştirilip <http://www.turkedebiyatii-simlersozlugu.com/> adresinden "Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi (Başlangıçtan Günümüze)" adı altında hizmet verecektir.

Son aşamada Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi (Başlangıçtan Günümüze)'nde toplamda Âşık ve Tekke Edebiyatı Alanından 4927, Divan Edebiyatı alanından 5023, Yeni Türk Edebiyatı alanından ise 4400 ismin dijital ortamda yayımlanmasıyla takriben olmak üzere toplamda 15000 ansiklopedik madde araştırmacılar ve okurlarla buluşmuş olacaktır.

Yaklaşık altı yıldır devam eden projenin her aşamasında destek olan başta T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı ve Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk-Kazak Üniversitesi'ne, öz verili çalışmalarından dolayı proje ekibi ve madde yazarlarına Türk edebiyatının bu zengin biyografi geleneğini dijital ortama aktardıkları için araştırmacılar ve okurlar adına ayrı ayrı teşekkür ederiz. Ayrıca Projenin başlangıcından tamamlandığı güne kadar halk edebiyatı alan editörlüğü ve madde yazarlığı yapan ve hastalığına rağmen

desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve kısa zaman önce vefat eden değerli Hocamız Prof. Dr. Ali Berat Alptekin'e Allah'tan rahmet diler, alana katkılarından dolayı minnet ve şükranla yad ederiz.

KAYNAKÇA

- Çakır, Emine (2014). "Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi Devam Ediyor!", *Millî Folklor*. Yıl. 26. Sayı: 102. s.180-181.
- Çakır, Emine (2014). "Türk Edebiyatının Wikipedia'sı: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi", *Millî Folklor*. Yıl: 25. Sayı: 99, s. 213-214.
- Çetin, Saadet. (2018). "Kökü Mazide Bir Âti: Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü II (20. Yüzyıldan Günümüze 1860-1985) Projesi", *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi* 86: 215- 218.
- Durmuş, Tuba Işın (2014). "Yayın Değerlendirme/ Book Reviews Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü Projesi", *bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/ Sayı: 69, s. 297- 298. <http://osmanhorata.com.tr/dokuman/basin/haberler/16.pdf>; [erişim tarihi 12.09.2019].
- <http://teis.yesevi.edu.tr>; [erişim tarihi 12.09.2019].
- <http://www.edebifikir.com/haber/turk-edebiyati-isimler-sozlugu.html>; [erişim tarihi 12.09.2019].
- <http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/doganhizlan/sanal-dunyada-turk-edebiyati-isimler-sozlugu-28240082>; [erişim tarihi 12.09.2019].
- <http://www.turkedyatiisimlersozlugu.com>; [erişim tarihi 12.09.2019].
- <http://yegitek.meb.gov.tr/www/turk-edebiyati-isimler-sozlugu-ebada/icerik/461>; [erişim tarihi 12.09.2019].
- https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrk_Edebiyat%C4%B1_%C4%B0simler_S%C3%B6zl%C3%BCk%C4%9F%C3%BC; [erişim tarihi 12.09.2019].
- <https://www.haber3.com/guncel/turk-edebiyati-isimler-sozlugu-projesi-tanitim-toplantisi-haberi-2158068>; [erişim tarihi 12.09.2019].

